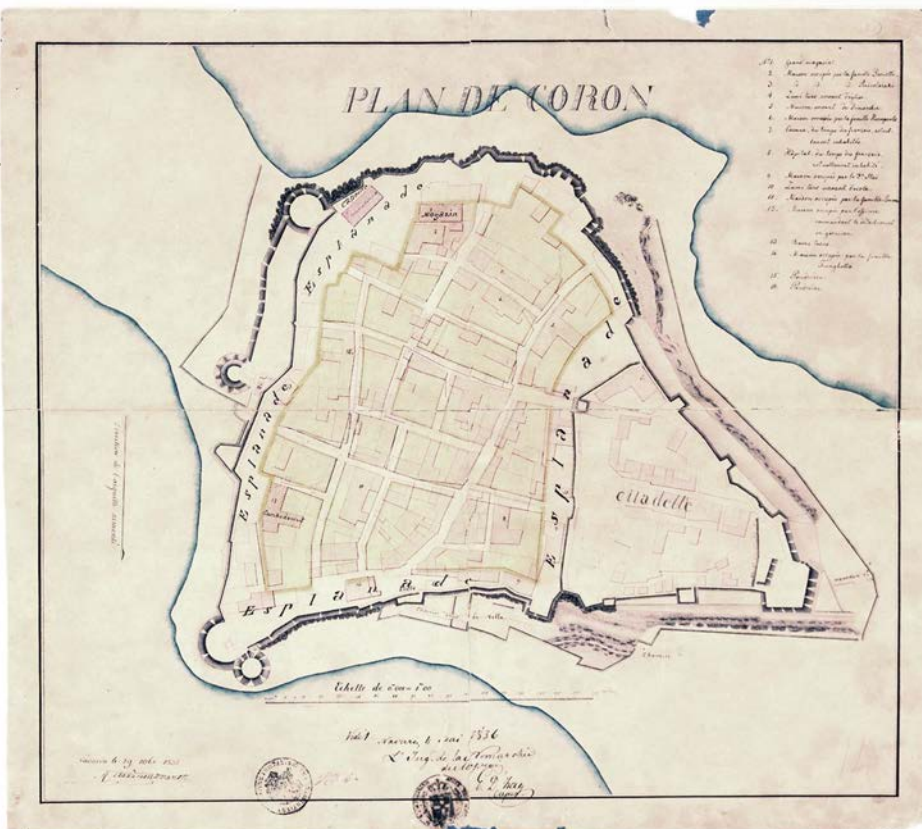

Στερέωση τμήματος νοτίου τείχους
Κάστρου Κορώνης

Consolidation of parts of the south wall of the
Koroni Castle

Plan de Coron | Σχέδιον της πόλεως της Κορώνης,
1835 (Εθνικὸν Ἱστορικὸν Μουσεῖο, Αθήνα, Συλλογὴ Π.Σ. Λυκούδη, no 13620/88)
δημοσιευμένο στο Koutogiannis N. D., "Assessing the Messenian cities of the newly-founded Greek Kingdom: the medieval walled town of Koroni based on early 19th century architectural plans", *Byzantine and Modern Greek Studies*, Vol. 38 No. 2, p. 221, 2014

Το κάστρο της Κορώνης

Το κάστρο της Κορώνης συνιστά ένα από τα σημαντικότερα οχυρωματικά μνημεία της ενετικής περιόδου στον ελλαδικό χώρο. Αναδείχθηκε σε ισχυρό εμπορικό λιμάνι με διεθνή ακτινοβολία, καθώς μαζί με τη γειτονική Μεθώνη αποτελούσαν για αιώνες τους «οφθαλμούς» της Βενετίας στον διάπλου των θαλάσσιων δρόμων μεταξύ Δύσης και Ανατολής.

Κτιζόμενο σε καίρια γεωγραφική θέση στην είσοδο του μεσσηνιακού κόλπου, αποτέλεσε τη συνέχεια του οικισμού της αρχαίας Ασίνης. Η ίδρυσή του ανάγεται πιθανότατα στους πρώιμους βυζαντινούς χρόνους, ενώ η πρώτη μνεία γι' αυτό προέρχεται από τον Άραβη γεωγράφο Edrisi (12ος αι.). Το 1205 κυριεύτηκε εύκολα από τους Φράγκους, πολύ σύντομα όμως πέρασε στην κυριαρχία των Ενετών, οι οποίοι κατά τους επόμενους δυο αιώνες (1206 έως 1500) το μετατρέπουν σ' ένα ισχυρό παραθαλάσσιο φρούριο. Με στόχο την προσαρμογή στις απαιτήσεις της νέας οχυρωματικής που επέφερε η ανακάλυψη της πυριτίδας, οι Ενετοί επιδιόδονται σε διαρκείς επιδιορθώσεις και ενισχύσεις των τειχών, οι οποίες θα συνεχιστούν και αργότερα από τους Οθωμανούς (1500 – 1685). Έργα βελτίωσης των οχυρώσεων πραγματοποιούνται στο σύντομο διάστημα της Β' Ενετοκρατίας (1685 – 1715), ενώ μετά την περίοδο της Β' Οθωμανικής κατοχής (1715 – 1821) και την τελευταία πράξη της Ελληνικής Επανάστασης, τη ναυμαχία του Ναβαρίνου (1827), το κάστρο παραδόθηκε στο γαλλικό εκστρατευτικό σώμα του στρατηγού Maison και λίγο αργότερα περιήλθε στα χέρια των απελευθερωμένων Ελλήνων (1828). Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο χρησιμοποιήθηκε ως βάση των ιταλο-γερμανικών δυνάμεων κατοχής. Σήμερα, συνιστά το μοναδικό από τα μεσσηνιακά φρούρια που κατοικείται ακόμη.

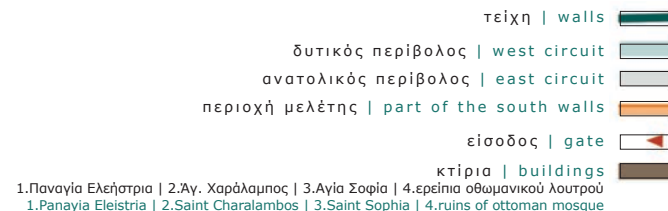
The Castle of Koroni

Συνολικής έκτασης 40 στρεμμάτων, εκτείνεται στο ψηλότερο σημείο χαμηλής χερσονήσου και αποτελείται από δυο οχυρωματικούς περιβόλους: έναν μικρό στα δυτικά που αποτέλεσε και τον αρχικό βυζαντινό πυρήνα της οχύρωσης και έναν ευρύτερο, μεταγενέστερο στο ανατολικό τμήμα του. Εννέα ορθογώνιοι πύργοι και πέντε ισχυροί προμαχώνες ενίσχυσαν την άμυνα του κάστρου. Η κύρια πύλη του ανοίγεται στη βόρεια πλευρά, ενώ μια μικρότερη στην ανατολική πλευρά συνδέει το κάστρο με την χερσόνησο της Λιβιδιάς. Μια τρίτη πύλη διανοίχθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα στην περιοχή του ναού της Ελεήστριας και εξασφάλιζε την είσοδο από τα νότια. Επίσης μια ακόμη πύλη εξυπηρετούσε την επικοινωνία μεταξύ των δυο περιβόλων.

Στο εσωτερικό του φρουρίου διατηρούνται τα λείψανα μιας πρωτοβυζαντινής βασιλικής (πιθανώς του 8ου - 9ου αι.). Το βόρειο παστοφόριο του αρχικού ναού, το οποίο σώζεται ακέραιο χρησιμοποιήθηκε για να στεγάσει τον μονόχωρο ναό της Αγίας Σοφίας, με την προσθήκη καμαροσκέπαστου χώρου που κατέλαβε τμήμα του βόρειου κλίτους. Διακρίνονται επίσης τα ερείπια ενός μικρού οθωμανικού λουτρού, καθώς και δεξαμενές συλλογής υδάτων.

Εντός του κάστρου βρίσκεται και ο κοιμητηριακός ναός του Αγ. Χαραλάμπους, που οικοδομήθηκε το 1689 ως καθολική εκκλησία του Αγ. Ρόκκου και μετασκευάστηκε αργότερα σε τζαμί. Το 1920 ιδρύθηκε η μονή του Τιμίου Προδρόμου, καταλαμβάνοντας με τα ποικίλα κτίσματά της όλη την έκταση του δυτικού περιβόλου του φρουρίου.

The Castle occupies a surface of totally 40 km2 and covers the peak of a low peninsula. It includes two defensive circuits: a small one at the west, which was the nucleus of the original Byzantine fortification and a large one at the east, which was constructed at a later period. Nine rectangular towers and five bastions enhanced the castle's defensive character. The main gate to the castle is opened at the north, while a second gate at the east connected the castle with the Livadia peninsula. At the end of the 19th century, a third gate was opened close to the church of the Virgin Eleistria, giving access to the castle from the south. Another gate facilitated access between the two circuits.

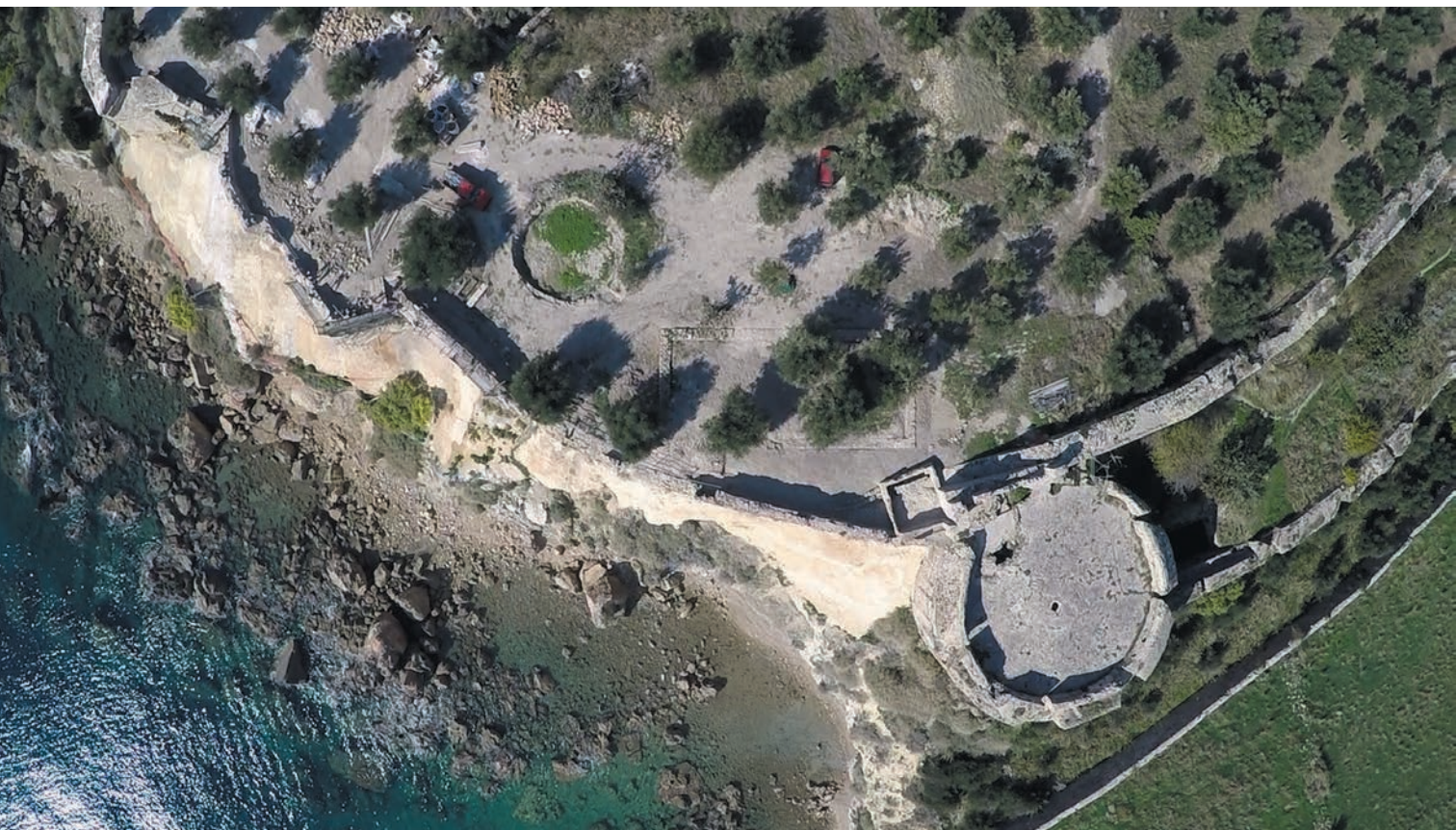
The remains of an Early Byzantine basilica (presumably 8th -9th c.) are preserved inside the castle. The north pastoforion of this basilica is perfectly preserved and serves as the roof of the single-nave church of Saint Sophia. This church also incorporated a vaulted space over part of the basilica's north aisle. The vestiges of an ottoman bath as well as several cisterns also exist. Furthermore, in the castle stands the funerary church of Saint Charalambos that was erected in 1689 as a catholic church dedicated to Saint Rocco and was later transformed into an Ottoman mosque. In 1920, the monastery of Timios Prodomos was founded, occupying entirely, ever since, the west circuit of the castle.

υπόβαθρο τοπογραφικού διαγράμματος: Ν. Λιανός (πηγή: Καρποδίνη - Δημητριάδη Ε., Κάστρα της Πελοποννήσου, Αθήνα 1993, εκδ. Αδαμ, σ.154) | topographical diagram used as background: Ν. Lianos (Karpodini - Dimitriadi E., Castles of Peloponnese, Karpodini - Dimitriadi, Athens 1993, publ. Adam, p.154)

Περιοχή Επέμβασης Νοτίου Τείχους

Part of the South Wall

Οι επεμβάσεις επικεντρώθηκαν σε τμήμα του νοτίου τείχους, από τον κυκλικό προμαχώνα IV μέχρι την περιοχή του κοιμητηρίου. Πρόκειται για τμήμα των μεσαιωνικών κατακόρυφων τειχών, που διατηρεί μέρος των επάλξεων και κατά διαστήματα ενισχύεται με κανονιοθυρίδες. Διακρίνονται τυφεκιοθυρίδες, καθώς και ειδικά διαμορφωμένες οπές για την απορροή των ομβρίων υδάτων. Η τοιχοποιία αποτελείται από αργολιθοδομή, αδρά κατεργασμένους πλακοειδείς λίθους και λαξευμένους ορθογωνικούς πωρόλιθους, ενώ σποραδικά εντοπίζεται και αρχαίο οικοδομικό υλικό (σφόνδυλοι κίωνων, επίκρανα) σε δεύτερη χρήση. Τα τείχη της νότιας πλευράς γνώρισαν επάλληλες οικοδομικές φάσεις, όπως μαρτυρούν οι επεμβάσεις ενίσχυσης της αρχικής τοιχοποιίας και βελτίωσης της αμυντικής λειτουργίας της με την προσθήκη των κανονιοθυρίδων και τη διάνοιξη τυφεκιοθυρίδων. Ενεπίγραφη πλάκα με οικόσημο, εντοιχισμένη στην ανατολική πλευρά της νότιας πύλης, πιστοποιεί εργασίες επισκευής στην περίοδο της Β' Ενετοκρατίας.

The interventions were concentrated at part of the south wall, running from the circular bastion IV to the area of the cemetery. This part corresponds to the medieval vertical walls; it preserves part of the bastions and it is pierced by canon holes. Furthermore, musket holes exist next to holes providing rainwater runoff. The walls are made of rubble-masonry, small rectangular blocks of varying size and larger porous blocks; re-used ancient building material, such as column drums and pilaster capitals, are sparsely embedded. The south wall was remodelled in different phases, as indicated by several interventions that aimed to consolidate the original masonry and improve the wall's defensive character; this was achieved by the creation of canon- and musket-holes. An inscribed slab decorated with a coat of arms is immured into the east side of the south gate and testifies that reparations were carried out during the Second Venetian Occupation.

Η περιοχή επεμβάσεων εμφάνιζε **ευρείας έκτασης σπηλαιώσεις, ρηγματώσεις, καταρρεύσεις τμημάτων, διαβρώσεις του δομικού υλικού και αποσάθρωση του συνδετικού κονιάματος.**

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του τείχους εκπονήθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας σχετική μελέτη, με βάση την οποία το έργο **«Στερέωση τμήματος νοτίου τείχους του Κάστρου Κορώνης»** εντάχθηκε στο **Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013**, στο πλαίσιο υλοποίησης ευρύτερου προγράμματος προστασίας και ανάδειξης του φρουρίου.

The south wall was seriously **cracked and damaged; parts of it had collapsed; its masonry was deteriorated and so was the joint plaster.**

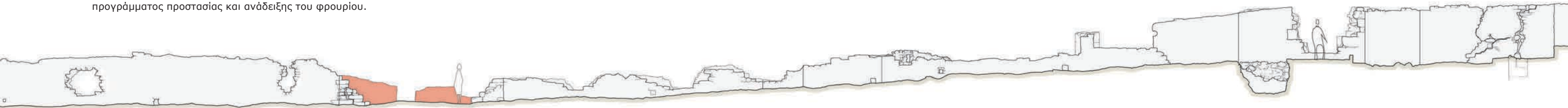
The Ephorate of Antiquities of Messinia carried out a research that would serve as the basis for the sub-project **“Consolidation of Parts of the South Wall of the Koroni Castle”**, which was financed by the **NSRF (National Strategic Reference Framework) 2007-2013.**

περιοχές όπου εντοπίζεται αποκόλληση της εξωτερικής παρείας της τοιχοποιίας | collapse of the outer leaf of the wall

θέση κατάρρευσης | collapse zone of masonry

Εσωτερικό ανάπτυγμα όψεων | Inner View of the walls

Εξωτερικό ανάπτυγμα όψεων | Outer view of the walls

Οι εργασίες περιελάμβαναν:

- **αποψιλώσεις και καθαρισμούς** κατά μήκος του νοτίου τείχους και του περιβάλλοντος χώρου του
- **καθαίρεση των σαθρών, διαβρωμένων λίθων και κονιαμάτων** του τείχους
- **τοπικές στερεώσεις** του αυθεντικού υλικού και **συμπληρώσεις** με νέο, για τη διάκριση του οποίου τοποθετήθηκαν λωρίδες φύλλων μολύβδου
- **λιθοσυρραφές, αρμολογήσεις και εφαρμογή ενεμάτων**
- **ανακτήσεις** τμημάτων που είχαν καταρρεύσει

The sub-project included the following tasks:

- **clearance of undergrowth**
- **removal of the deteriorated blocks and plaster**
- **consolidation of the original masonry**
- **joint-filling and grouting**
- **restoration** of collapsed parts

Οι περιορισμένης έκτασης ανασκαφικές εργασίες για την απομάκρυνση μέρους των επιχώσεων εσωτερικά του νοτίου τείχους, αποκάλυψαν τον λιθόστρωτο περιδρόμο των τειχών. Παράλληλα, εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της νεότερης ιστορικής περιόδου του φρουρίου, με κυριότερο από αυτά το ορθογωνικής κάτοψης κτήριο των γαλλικών στρατών, το οποίο σημειώνεται σε σχέδιο του 1835.

Πήλινες οθωμανικές καπνοσύριγγες και όστρακα μεταβυζαντινής κεραμικής από τις ανασκαφικές εργασίες εσωτερικά του τείχους | Clay ottoman tobacco pipes & potsherds dating to the ottoman times

The excavations that were carried out with an aim to remove the rubble from the interior of the south wall brought to light the stone-paved rampart-walk. Furthermore, architectural remains dating to later periods were discovered, such as the rectangular building of the French military camp, which appears on a drawing created in 1835.

Το Υποέργο 2 «**Στερέωση τμήματος νότιου τείχους του Κάστρου Κορώνης**», προϋπολογισμού 220.000 €, εντάχθηκε στον άξονα προτεραιότητας «03-Βελτίωση του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος» του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» στο πλαίσιο της πράξης «**Προστασία παράκτιας ζώνης και στερέωση βραχώδων πρανών του κάστρου Κορώνης, Δήμου Πυλού – Νέστορος, Περιφέρειας Πελοποννήσου**», συνολικού προϋπολογισμού 1.833.698€. Η πράξη υλοποιήθηκε από την ΔΑΒΜΜ με ανάθεση σε ανάδοχο εταιρεία. Το Υποέργο 2, στο οποίο απασχολήθηκε μόνιμο και έκτακτο προσωπικό, υλοποιήθηκε από τον **Νοέμβριο του 2014 έως τον Ιούλιο του 2016**, από την ΕΦΑ Μεσσηνίας, με αυτεπιστασία.

The sub-project 2 “**Consolidation of Parts of the South Wall of the Koroni Castle**” (budget: 220,000€) was introduced into the priority axis “03 – Improvement of Entrepreneurial Environment” of the Regional Operational Programme “Competitiveness and Entrepreneurship” 2007-2013; it was part of the project “**Protection of the Coastal Zone and Consolidation of the Rocky Slopes of the Koroni Castle, Municipality of Pylos – Nestor, the Peloponnese Region**”, which was supervised by the Directorate of Byzantine for the Restoration of Byzantine and post-byzantine Monuments; the budget of the entire project was 1,833.698€. The sub-project 2 was implemented under direct supervision of the Ephorate of Antiquities of Messenia and it was carried out **in the period between November 2014 and March 2016**.

Εκπόνηση Μελέτης Έργου

Ευαγγελία Μηλίτησ - Κεχαγιά, Δρ. Αρχαιολόγος, διευθύντρια Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας
Μιχάλης Κάππας, Δρ. Αρχαιολόγος
Ιωάννα Γρηγοροπούλου, Αρχαιολόγος
Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Πολιτικός Μηχανικός
Ευτύχιος Μπισσάνης, Αρχιτέκτων Μηχανικός
Μαρίνα Γεωργούντζου, Σχεδιάστρια

Συντελεστές Εκτέλεσης Έργου

Εποπτεία – συντονισμός:

Ευαγγελία Μηλίτησ - Κεχαγιά, Δρ. Αρχαιολόγος, διευθύντρια Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας

Ομάδα επίβλεψης:

Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Πολιτικός Μηχανικός
Κωνσταντίνα Γερολύμου, Δρ. Αρχαιολόγος
Θωμάς Ηλιόπουλος, Πολιτικός Μηχανικός
Ηρώ – Αλεξάνδρα Βαλσαμάκη, Αρχαιολόγος ΜΑ
Βαρβάρα Βαλάκου, Αρχιτέκτων Μηχανικός ΜSc

Εργατοτεχνικό προσωπικό:

Ανδρέας Μπάμπαλης | Δημήτριος Μουζάκης | Βασίλειος Πόταρης | Κωνσταντίνος Αρβανίτης | Κωνσταντίνος Σερεμέτης | Αντώνιος Γκόβας | Ευάγγελος Κλουφέτος | Γεώργιος Μαρκάκης | Αθανάσιος Τσερώνης

Υπόλογος:

Γεώργιος Τσαίρης, συντηρητής

Διοικητική – Διαχειριστική υποστήριξη:

Σταύρος Νηφάκος | Δήμητρα Νηφάκου | Αγγελική Γεωργακοπούλου | Σοφία Δροσινού | Αλεξάνδρα Μάρκου

Κείμενο φυλλαδίου:

Κωνσταντίνα Γερολύμου, Δρ. Αρχαιολόγος
Ηρώ – Αλεξάνδρα Βαλσαμάκη, Αρχαιολόγος ΜΑ

Μετάφραση κειμένου:

Αλεξάνδρα Κωνσταντινίδου, Δρ. Αρχαιολόγος

Φωτογραφίες:

Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας | Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Συλλογή Λυκούδη | Καρποδίνη - Δημητριάδη Ε., Κάστρα της Πελοποννήσου, Αθήνα 1993, εκδόσεις Αδάμ, σ.154

Σχέδια - Σκίτσο εξωφύλλου - Σχεδιασμός φυλλαδίου:

Βαρβάρα Βαλάκου, Αρχιτέκτων Μηχανικός ΜSc

Research for the Project’s Implementation

Evangelia Militsi-Kechagia, Dr. Archaeologist, director of the Ephorate of Antiquities of Messenia
Michalis Kappas, Dr. Archaeologist
Ioanna Grigoropoulou, Archaeologist
Konstantinos Iliopoulos, Civil Engineer
Eutychos Bitsanis, Architect Engineer
Marina Georgountzou, Designer

Project Implementation

Direction:

Evangelia Militsi-Kechagia, Dr. Archaeologist, director of the Ephorate of Antiquities of Messenia

Supervision:

Konstantinos Iliopoulos, Civil Engineer
Konstantina Gerolymou, Dr. Archaeologist
Thomas Iliopoulos, Civil Engineer
Iro-Alexandra Valsamaki, Archaeologist MA
Varvara Valakou, Architect Engineer MSc

Workers – craftsmen:

Andreas Bampalis | Dimitrios Mouzakis | Vasileios Potaris | Konstantinos Arvanitis | Konstantinos Seremetis | Antonios Gkovas | Evaggelos Kloufetos | Georgios Markakis | Athanasios Tseronis

Account Manager:

Georgios Tsairis, Conservator of Artworks and Antiquities

Administration Management:

Stauros Nifakos | Dimitra Nifakou | Aggeliki Georgakopoulou | Sofia Drosinou | Alexandra Markou

Text:

Konstantina Gerolymou, Dr. Archaeologist
Iro-Alexandra Valsamaki, Archaeologist MA

English Translation:

Alexandra Konstantinidou, Dr. Archaeologist

Photographs:

Ephorate of Antiquities of Messenia | National Historical Museum, Likoudis’ collection | Karpodini - Dimitriadi E., Castles of Peloponnese, Athens 1993, publ. Adam, p.154

Drawings - Booklet Design:

Varvara Valakou, Architect Engineer MSc

© 2016 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
Μεθώνης 10 & Κανάρι, 24 100 Καλαμάτα
τηλ.: © +30 27210 22534
fax: +30 27210 21372, e-mail: efames@culture.gr

© 2016 MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF MESSENIA
Methonis 10 & Kanari, GR - 24 100 Kalamata
tel.: +30 27210 22534
fax: +30 27210 21372, e-mail: efames@culture.gr

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση,
αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου, των
φωτογραφιών και των σχεδίων του εντύπου χωρίς
την έγγραφη άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία.
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ.

No part of the text, illustration or drawings of this
publication may be reproduced or transmitted in any
form or by any means without written permission.
THE PRESENT PUBLICATION
IS DISTRIBUTED FREE OF CHARGE

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης